

Jahimehed said vabad käed

hundi jahti pidada ja küttida Eestis 90 võsaviilemit. Lk 3

Aastavahetus punkris –

meenutus metsavendade vana-aastaõhtust. Lk 5

Lääne Elu

EESTI VANIM JÄRJEPIDEVALT ILMUNUD SÕLTUMATU AJALEHT

LAUPÄEV, 28. DETSEMBER 2024 | NR 148 (5138) | 1,50 €

Värsked uudised www.le.ee

Loit Lepalaan:

eks iga asi saa ükskord otsa. Lk 4

RASKE AVARII

Sõbrad korraldasid hukkunud noormehe mälestuseks autorännaku

Esmaspäeva hilisõhtul Herjaval raskes liiklusõnnetuses hukkunud 20aastase Egert Tõkke mälestuseks sõitsid sõbrad eile läbi temaga seotud kohti.

MALLE-LIISA RAIGLA
malleliisa@le.ee

Mälestussõidule kogunes ligi 70 autot. Esmalt käidi õnnetuspaigas ja seejärel sõideti koos läbi kohad, mis olid olnud hukkunud noormehe olulised – tehti ring läbi linna ja käidi garaazide juures, kus Tõkke koos sõpradega tihti autosid parandas, sest autod olid tema kirg. Sõbrad armastasidki öelda, et Egerti süda on automootor.

Sündmuskohal hukkunud Tõkke lõpetas kevadel Läänemaa ühisgümnaasiumi ja teenis aega Paldiskis. Lähedaste sõnul oli Tõkke meeldiv inimene, kellega kõik soovisid sõbrad olla ja kes tõmbas inimesi ligi.

Avariipaika on õnnetusele järgnevalt päevast alates viidud hulgaliselt küünlaid, lilli, ingliskujusid ja mudelautosid.

Traagiline sõit

20aastase noormehe surmaga lõppenud liiklusõnnetus juhtus esmaspäeval kell 22.34 Herjava bussipeatuse lähedal.

Esiolguandel andmetel kaldus Ääsmäe-Haapsalu maantee 67. kilomeetril Haapsalu suunas sõitnud väikebuss Mercedes-Benz Vito vastassuunavööndisse ja põrkas seal kokku Tallinna suunas liikunud sõiduauto BMW 320D.

Haapsalu jaoskonna väljuhi Rasmus Saluääre sõnul sai avariis raskelt vigastatud BMW juhi kõrval istunud 20aastane noormees, kes hukkus sündmuskohal. BMW roolis olnud 18aastane noormees sai autost ise välja ning kiirabi viis ta haiglasse kontrolli. Praeguseks on noormees pääsenud kodusele ravile.

Väikebussi juhtis 36aastane mees, kellel politseinikud

Avariipaika Herjava bussipeatuse lähedal viiakse iga päev küünlaid.

MALLE-LIISA RAIGLA

Õnnetusse sattunud auto.

POLITSEI

tuvastasid esmase mõõtmise alkoholijoobe. Kiirabi vaatas mehe üle, tema täpne joove selgub ekspertiis. Kui suur joove mehel oli, Haapsalu politseijuht Andrei Taratuhin veel öelda ei osanud.

Haapsalu ringlevad kuulujutud, nagu põgenenuks avari põhjustanud juht sündmuskohalt ja teda otsitud droonidega taga, see ei vasta politseijuhi sõnul aga tõele. Kui patrull kohale jõudis, läks avari põhjustanud juht Taratuhini kinnitusele ise politseinike juurde.

Herjava õnnetuses osalenud mõlema sõiduki juhil oli vastava kategooria juhtimisõigus. Õnnetuse hetkel oli teekate märg ja sadas lund ning nähtavus oli halb. Suurim lubatud sõidukiirus sel loigul on 90 km/h.

Palju ei puudunud, et õnnetus olnuks veelgi traagilisem. Avarisse sattunud BMW oli üks kolmest autost, millega sõpruskonna noored kolonnis Tallinna suunas sõitsid. BMW, milles sõitsid 18- ja 20aastane noormees, oli kolmest autost viimane.

Keskmes autos olnud noormehe ema rääkis Lääne Elule, et kaks esimest autot jõudsid vastassuunavööndisse kaldunud Mercedesest ise samuti vastassuunavööndisse pöörates mööda põigata, kuid viimane auto seda enam teha ei jõudnud. Selja taga pauku kuuldes helistasid sõbrad häirekeskusesse ja läksid õnnetusse sattunud sõpru aitama.

Avariiderohke aasta

Sel aastal on Eestis liikluses hukkunud juba 69 inimest, eelmisel aastal oli see arv 59. Vaid kaks päeva varem, laupäeva õhtul kell 20 paiku toimus hukkunuga avari Turba lähedal Ääsmäe-Haapsalu maantee 23. kilomeetril, kus 30aastase joobes mehe juhitud sõiduauto Subaru sõitis otsa vastu tulevale BMW-le. Kokkupõrke tagajärjel hukkus sündmuskohal BMW kõrvalistmel olnud 18aastane mees.

Läänemaal on sel aastal liiklusõnnetustes hukkunud kolm ja vigastada saanud 22 inimest. Eelmisel aastal hukkus Läänemaal liikluses kaks inimest ja vigastatud oli 27.

Haapsalu politseijuht manitses kõiki autojuhte olema liikluses väga ettevaatlikud. Tänavu on liikluses hukkunud rohkem inimesi kui üldse viimasel aastal. Politsei tuletas meelde, et alkohol ja sõiduki juhtimine ei käi kokku ning selline samm võib maksta kellegi elu ja tervise. Purjus juhid on sel aastal põhjustanud ligi sada liiklusõnnetust, kus inimesed on viga saanud. „Ärge laske joobes inimest rooli ja kui märkate liikluses kahtlase sõidustiili autot, helistage kindlasti 112,“ ütles Saluäär.

Johannese risti sai Jüri Kuuskemaa

Eile õhtul andis EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus Johannese päeva kontsert-palvusel koguduse tänavuse teenetemärgi, Johannese risti, kunstiajaloolasele Jüri Kuuskemaale.

Koguduse nõukogule tegid ettepaneku valida Johannese risti saajaks Jüri Kuuskemaa pastor Mart Salumäe ja juhatus.

Salumäe sõnul on Kuuskemaa teinud kunstiajaloolasena palju viljakat tööd mitte ainult Haapsalu Püha Johannese kogudusele, vaid kogu meie rahvale ning tema panus Eesti kirikukunsti ja kiriku ajalooliste varade väärtustamiseks on hindamatu. „Eriti väärib tema elutöö olulise osana

Kunstiajaloolane Jüri Kuuskemaa ja taamal krutsifiks, mille ta toomkirikule kinkis.

ANDRA KIRNA

esile tõstmist meie rahva harimine ajaloo väärtustamisel. Isiklikult olen olnud aastaid tema Kuku raadio saatesarja „Memoria“ alaline kuulaja. Selles tutvustas ta pikkade aastate vältel pühapäevast pühapäeva nii rahvakalendri kui ka kirikukalendri pühade ja pühakutepäevade tähendust ning jagas muinsuskaitse valdkonna uudiseid,“ ütles Salumäe.

Haapsalu Püha Johannese kogudus on Kuuskemaale tänulik 2008. aastal Haapsalu toomkirikule kingitud barokse 17.–18. sajandi krutsifiks eest.

Risti loodud Jeesuse kuju oli Kuuskemaa ostnud lootuses, et

see leiab väarika koha, kus see oleks hoitud ja teeniks edasi kuju nikerdanud meistri antud eesmärki. Haapsalu toomkirikus polnud toona veel kirikus interjööri mastaabile vastavat krutsifiksi.

Kuju paigaldamiseks peeti aru, et kas tellida ristilöödu kujule vastava suurusega rist või mitte. Lõpuks jäi seisukohale, et kuju ajaloolisust rõhutada just see, kui nii vanale esemele ei lisata uut risti, mis justkui varjaks selle kuju autentsust. Teiseks oli piiskop Tiit Salumäel teoloogiline põhjendus – Kristuse käte asend ristol on õnnistavate käte asend.

Praegu on kuju asetatud toomkiriku seinale ning kiriku lühtrite ja altari valgustite koostööl joonistub kuju taha seinale ristikujuuline vari. Seega võib iga kirikuline näha selles justkui oma risti, millele Kristus on lunastuseks naelutatud.

2003. aastast välja antavat EELK Haapsalu Püha Johannese koguduse teenetemärki antakse Eesti või välisriigi kodanikele kogudusele ja Haapsalule osutatud eriliste teenete eest. Seni on teenetemärgi saanud 22 inimest. Mullu sai teenetemärgi emerituuri siirdunud piiskop Tiit Salumäe.

ANDRA KIRNA

JUHTKIRI

Must liiklusaasta

Esmaspäevaõhtune traagiline autoavariid Herjavas kustutas ühe noore inimese eluküünla. Vaid nädal varem sai üsna Läänemaa piiri lähedal Turbas avariis surma teine noor inimene. Mõlemas oli ühe õnnetuses osalenud auto roolis joores juht. Purjuspäi rooli istunud juhtide tõttu lõppes kahe noore elu enne, kui õieti alatagi sai.

Tänavuste avariidega saab püstitatud traagiline rekord – Eestis on liiklusõnnetustes hukkunuid rohkem kui mullu ja rohkem kui üldse viimastel aastatel. See näitab, et liikluskultuuriga on midagi lahti. Purjuspäi rooli istumised, kihutamised ja ohtlikud mitmekordsed möödasõidud on maanteedel igapäevased.

Ka möödunud pühade ajal kontrollis politsei autojuhtide kainust. Rõõmustav on, et reidide käigus puhutatud 800 sõidukijuhi seas joores juhte polnud, küll aga tuvastasid politseinikud nelja päeva jooksul liikluses kaks joores juhti, kelle suhtes alustati kriminaalmenetlust. Ka kaks joores juhti on liiga palju. Purjus peaga rooli istujast politseile teada andmine pole pealekaebamine, vaid võib päästa kellegi elu.

Vaevalt et keegi, kes tugevamalt gaasipedaali vajutab, napsusena rooli istub või mitmest autost mööda sõidab, et vastu tuleva auto eest kõrvale põigates end kolonni pressida, teeb seda soovist õnnetust põhjustada. Vaevalt et üldse keegi istub hommikul autorooli või asub liiklusesse mõttega, et täna sõidan ennast või kedagi teist surnuks või vigaseks. Kipume oleme liialt kindlad, et meiega midagi ei juhtu. Aga ometi juhtub. Kõige hullem on, kui see juhtub kellegi teise ehk mõne vastutustundetu autojuhi süül.

Olgem siis liikluses tähelepanelikumad ja hoolikamad, et kõik, kes hommikul kodust välja astuvad, sinna õhtul ka elusa ja tervena tagasi jõuaksid.

TEISED LEHED

Teate, minister, hoidke kuskilt mujalt kokku!

SAARTE HÄÄL. Välja on imunud paar kuud hautud riiklik salaplaan kärpida uuest aastast suursaarte praamigraafikuid, kirjutatakse ajalehe juhtkirjas.

Sotside juhitud regionaal- ja põllumajandusministeerium pakkus saarte omavalitsuste juhtidele juba oktoobris välja, et kas tõstame hinda või tõmbame graafikud koomale. Kõsimuse all oli, kas kallimad piletid ka saarlastele või ainult muule rahvale. Mis tähendaks, et välismaale puhkama sõitmine muutub veelgi odavamaks, kui võrrelda reisimisega Eesti suursaartele. Palju õnne, turismiettevõtjad!

Kui ministeeriumis jätkub veel indu mõelda graafikute kärpimisele, siis Saarte Hääl soovib selle soojalt ära unustada. TS Laevad teenib umbes iga neljanda euro oma käibest puhaskasumiks ja nende jaoks ei ole mingit probleemi vajadusel praamigraafikut veelgi tihedamaks ajada, ilma et kasum number märgatavalt kahaneks. Reiseid vähendamise ühe protsendi võrra annab naeruväärselt sümbolse suurusega kokkuhoiu, mis ei lahenda mitte kuidagi riigi probleemi, et ühistransport on hullult alarahastatud. Seda ei ole võimalik muuta, kärpides väljumisi või tõstes piletitehindu.

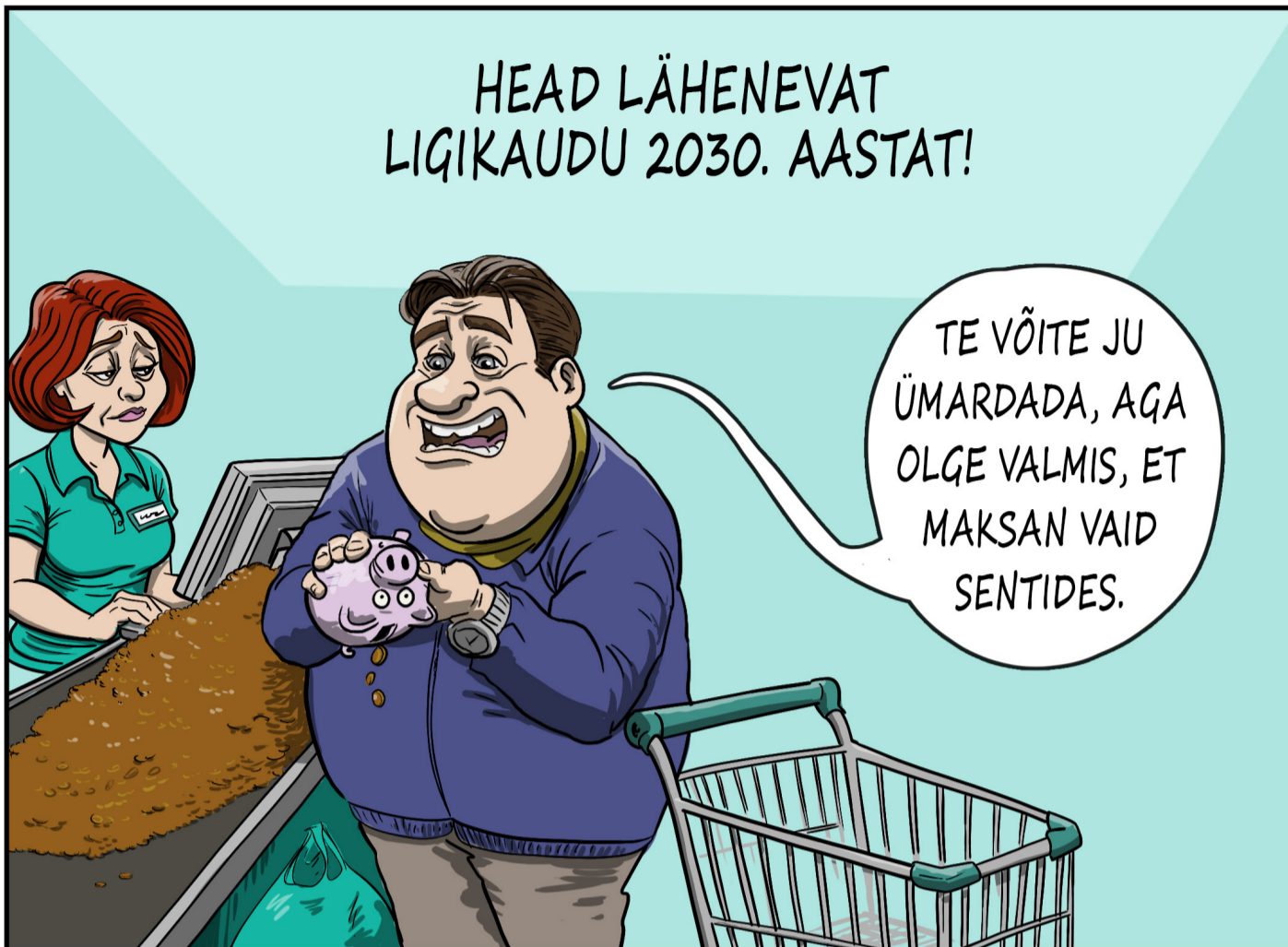
LAUSELAEN

„Keegi ei ole siia maani tagasi toonud.”

Haapsalu turul hapukapsast müüv Jaak Otisalu.
Lääne Elu, 21. detsember 2024

NÄDAL

2024

Majanduskasv ja elu väljaspool Tallinna ringteed

Alati enne jõule avaldab statistikaamet eelnenud aasta Eesti sisemajanduse koguprodukti detailsema ülevaate.

Tavaliselt saavad ajakirjanikud sellest kirjutada uudise, mille pealkiri on kas „Tallinn annab jätkuvalt üle poole Eesti SKPst” või „Enam kui pool Eesti majandusest asub Harjumaa”. Nii juba aastaid.

2022. aastal andis Harjumaa Eesti 36 miljardi euro suurusest SKPst 22 miljardit eurot, millest omakorda 17 miljardit eurot tuli Tallinnast. 2023. aastal oli Eesti majanduses loodud lisandväärtus 38 miljardit eurot ning sellest 24 miljardit eurot andis Harjumaa, millest omakorda 19 miljardit eurot tuli Tallinnast.

Muu hulgas avaldab statistikaamet ka kaardi, kus on maakondade kaupa kirjas SKP protsentuaalne jagunemine. Harjumaa kohal on seal kirjas 62 protsenti, Tartumaa 12 ja Ida-Virumaal seitse ning kuigi Harjumaa osakaal on pisut kasvanud, siis Tartumaa ja Ida-Virumaa on püsinud samal tasemel. Aga tänavu kõitis paljude tähelepanu hoopis see, et Hiiumaa keskele oli statistikaamet kaardile kirjutanud lakooniliselt null protsenti.

Tegemist on ümardamisega ja tegelikult Hiiumaa oma väikese panuse Eesti majandusse siiski annab. Paraku oli Elron paar nädalat varem Riia ja Vilniuse ühenduste teatele lisatud samuti Eesti kaardi, kust Hiiumaa eksituse tõttu puudus. Statistikaameti ümardamistulemus ja riigile kuuluva raudteefirma hooletus asetused nüüd paljude jaoks märgiliselt samasse ritta.

Vaatame SKP andmeid edasi. Need näitavad, et teenindussektori osa Eesti majandusest oli 2023. aastal ajaloo kõrgeim – 73 protsenti. Enamikus maakondades ületas teeninduse osakaal 50 protsendi piiri. Silmapaistvamad olid Läänemaa (67

ANVAR SAMOST
kolumnist

protsenti) ning Saaremaa (64 protsenti) ja Hiiumaa (64 protsenti). Ida-Virumaal oli teeninduse osakaal kõige madalam ehk 48 protsenti ning tööstuse osakaal kõige suurem ehk 51 protsenti. Tööstus- ja ehitustegevus andis mullu 25 protsenti Eesti majandusest, langes ajaloo madalaima tasemeni.

Seda võib hinnata mitut moodi. Võib öelda, et paljud arenenud majandused liiguvadki teenuste kõrgema osatähtsuse suunas. Aga paraku võib ka öelda, et ilma ekspordivõimelise tööstuseta ei teki just suurema lisandväärtuse ja seega kõrgemate palkadega töökohti.

Eestis on tööstuse arengut viimased kümme aastat üha enam takistanud kaks trendi. Esiteks on meie energiahinnad regioonis muutunud konkurentsivõimetuks. See on lisaks tööstusele kahjulik ka paljudele teistele majandusharudele. Teiseks on umbes sama aja vältel investorid saanud enam ja enam signaale, et uute tööstusinvesteringute tegemine pörkab alati lisaks kasvavale bürokraatiale, piirangutele ja nõuetele ka avalikule vastuseisule.

Pöördepunktiks oli Tartusse plaanitud tselluloositehase täiesti irratsionaalne tõkestamine igal tasandil alates aktivistidest ja kohalikest poliitikutest Tartus kuni Toompeal istuva valitsuseni välja.

● Aga ebakindlus on eelkõige segase kliima- ja energiapoliitika tõttu kapitalimahukatele ettevõtmistele talumatult kõrge ka seal.

On jäänud vaid mõned piirkonnad, kus Eestis võib teatava kindlusega uusi tööstusrajatisi kavandada: Tallinn ja selle ringtee äärde jäävad lähivallad ning Ida-Virumaa. Aga ebakindlus on eelkõige segase kliima- ja energiapoliitika tõttu kapitalimahukatele ettevõtmistele talumatult kõrge ka seal.

Kui kliimaminister Yoko Alender valitsuse presikonverentsil kõikide ettevõtlusorganisatsioonide poolt tagasi lükatud kliimaseaduse eelnõu tutvustades ütles, et seadus võiks luua juurde 30 000 uut töökohta, siis võis tal isegi õigus olla. Aga need töökohad ei tekiks Eesti, vaid Hiina majandusse.

Kuidas Eestisse ekspordivõimelisi tööstusi ja kõrgepalgalisi töökohti tekitada? Milline peaks olema valitsuse poliitika? Kas see on üldse enam tehtav?

Ilmselgelt ei paranda Eesti konkurentsivõimet järjekordse majandusministri välja käidud järjekordne majanduskasvu plaan, mis seekord sisaldab ka 160 miljoni euro maksumaksja raha laialipudistamist kaheksa ettevõtte vahel. Seda, et riiklikud toetused ettevõtetele ei too kaasa muud kui raiskamist ja turumoonutusi, pole vaja veel kord tõestada, piisab EISAst.

Aga valitsustel on üks maksumaksja rahal põhinev meede, mis aitaks regioone Tallinnale järele, pidurdaks inimeste rännet Harjumaale ja parandaks Eesti konkurentsivõimet. See meede annaks rakendamisel ka vahetu tõuke SKP kasvule. Tuleks välja ehitada Eesti põhimaanteed Tartu, Narva ja Ikla suunal. Lisaks Haapsalu raudtee ning tegeleda välisühendustega Rail Balticu ja lennuühenduste näol. Lihtne ja kindel.

● KORD LUBATUD, KORD KEELATUD

Kohus andis jahimeestele vabad käed

Selle nädala alguses tühistas ringkonnakohus võsaviilemitel antud esialgse õiguskaitsse, mis oli hundijahi määramata ajaks peatanud.

KAIE ILVES
kaie@le.ee

Läänemaa hundijahi koordinaatori Kulno Rehkalti sõnul näitab hundijahi vaheldumisi keelamine ja lubamine keskkonnaametnike saatamist ja jahti reguleeriva ohjamiskava nõrkust. „Ametnikud selle jama on korraldanud, et niisugused asjad üldse juhtuda said,” ütles Rehkalt.

Kaks kuud tagasi

Kaks kuud tagasi teatas keskkonnaamet, et Eestis tohib alanud jahihooajal küttida 90 hunti. Vähem kui nädala pärast andis Tallinna halduskohus võsaviilemitel esialgse õiguskaitsse, mida taotles MTÜ Eesti Suurkiskjad juhataste liige, keskkonna- ja suurkiskjate kaitsja Eleri Lopp.

Kuigi ajutine, sest ringkonnakohus võttis õiguskaitsse maha, pole see Lopi esimene võit. Eesti huntide kaitses Euroopa kohtusse välja jõudnud ja Tallinna halduskohtus hundijahi vaidlustanud Lopp seljatas keskkonnaameti, kui ringkonnakohus leidis, et amet andis 2022.–2023. aastal õigusvastaselt loa küttida sadakond karu.

Rehkalti sõnul on keskkonnaametnike koostatud ja jahti reguleeriv suurkiskjate ohjamiskava nii auklik, et keskkonnakaitse teevadki selle sõela-põhjaks. Kui kava küttimist argumenteeritult reguleeriks, ei oleks võimalik jahti keelata. „Vastuolulisi dokumente tuleb ametitest kuhjaga,” märkis Rehkalt. Kolm aastat tagasi oli metskitse küttimissurve tohutu suur. Nüüdseks on see viinud selleni, et terioloogiaselts on soovitanud metskitse küttimise üldse ära lõpetada. „Kolme aastaga sellisesse olukorda jõuda! See on mõistusevastane!” ütles Rehkalt.

Hundikahju 2023. ja 2024. aastal

2023. aastal murdsid hundid Eestis 1411 lammast, 25 vasikat, 17 kodukitse, 16 koera, neist Läänemaal 40 lammast ja viis vasikat.

2024. aastal murdsid hundid Eestis 747 lammast, 50 vasikat, 40 koera ja 15 kodukitse, neist Läänemaal 11 lammast, neli kodukitse ja kolm vasikat.

ALLIKAS: KESKKONNAAMET

Läänemaa jahindusklubi esimehe Endrik Rauna sõnul elab maakonnas hinnanguliselt neli hundikarja.

KAIRE REILJAN

Kuigi ringkonnakohus andis esialgset õiguskaitsset maha võttes vabad käed ka Läänemaa jahimeestele, ei näe Rehkalt rõõmustamiseks põhjust. „Et aja jahti pidada, on vaja lund, aga lund ei paista olevat ega tulevat,” märkis Rehkalt.

Läänemaale andis keskkonnaamet loa küttida seitse hunti, seda on poole vähem kui mullu. Läänemaa jahindusklubi esimehe Endrik Rauna sõnul liigub Läänemaal hinnanguliselt neli hundikarja, kus igas võiks hinnanguliselt olla seitse-kaheksa sutt.

„Aga kui palju on üksikuid?!” ütles Raun.

Rauna sõnul on lumeta küttida keeruline, aga mitte võimatu. Hädas karjakasvatavad helistavat Rauna sõnul jahimeestele, et nood midagi ette võtaks: hunt on palju, need teevad kahju, ini-

meest ei pelga, hundijälgi on kõik kohad täis. „Kelle poole nad siis ikka pöörduvad, kui mitte kohalike jahimeeste poole. Oleme lubanud loomakasvatajatele appi minna. Kibekähku oleks vaja küttida nuhtlusisendid. Novembri alguses, kui jaht ära keelati, oli nõutust väga palju,” ütles Raun.

Murtud poole vähem

Keskkonnaameti looduskaitsespetsialisti Tõnu Talvi andmed ei kinnita, et hundid murraksid aasta-aastalt rohkem, pigem vastupidi. 2023. aastal murti Läänemaal 40 lammast ja viis vasikat, tänavu on murtud 11 lammast, kolm vasikat ja neli kodukitse. Kui 2023. aastal teatasid Eesti karjakasvatajad 1400 lamba murtumise, siis tänavu on murtud poole vähem: üle 700 lamba.

„Õnneks ei kujune hundi tekitatud kahjude osas 2024. aasta nii mustaks, kui see meedias kajastatud kahmluste, vaenu ja pahahtlikkuse valguses paista võis,” märkis Talvi. „Nii kiskjate ohjamise korraldajatel, loomapidajatel kui ka -kaitsjatel on, mille peale mõelda ja oma vastutust tunnetada.”

Koeri on tõepoolest murtud rohkem: mullu murdsid hundid 16 koera, tänavu on murtud 40 koera, ja seda on meedia ka suure intensiivsusega kajastanud. Talvi sõnul ei ole selles midagi erakordset, et hunt koera murrab. „Seda on siin ja seal ikka ette tulnud ka puhangutena ja päris täpselt seda keegi seletada ei oskagi,” märkis Talvi. Rünnauid võib seletada lähisugulaste või peaaegu et liigikaaslaste valulise tüüna. Hunte võib kannustada uudishimu, mis läheb üle ehmatusesse. „Hunt on selgelt territoriaalne loom, ennekõike vaatab ta koera kui konkurenti, kes tema karja ei kuulu,” ütles Talvi.

Virtsu kaebus jäi rahuldamata

Tallinna ringkonnakohus otsustas 20. detsembril jätta rahuldamata Virtsu kooli õpilaste vanemate apellatsioonkaebuse Tallinna halduskohtu otsusele.

Halduskohus jättis tühistamata valla otsuse jätkata Virtsus kooli pidamist neljaklassilisena. Ringkonnakohus leidis, et vallavolikogu oli põhjendanud otsust veenvalt, rõhutades vajadust optimeerida hariduskulusid, et tagada kvaliteetne haridus ja maksta õpetajatele konkurentsivõimelist töötasu.

Kohus märkis, et kaebajate lapsed võivad saada kvaliteetse põhihariduse elukohalähedases munitsipaal-koolis ja vald peab korraldama selleks transpordi. Kohtu hinnangul oli kooliosa sulgemine osa terviklikust haridusastutuse ümberkorraldamise kavast. Otsuses rõhutas kohus, et koolivõrgu ümberkorraldamiseks ei pidanud vald tõendama eriliselt rasket majanduslikku olukorda või muude kokkuvõttevõimaluste puudumist.

Kohtukulud jäid vaidlevate poolte endi kanda. Lapsevanemad võivad otsuse riigikohtusse kaevata 20. jaanuarini.

Virtsu kooli lapsevanem Daile Kirsas ütles Lääne Elule, et lapsevanemad otsustavad edasikaebamise läbijajal. „See otsus on äärmiselt ebaõiglane ja arusaamatu, aga eks kohtus käimine on tavainimesele kurnav,” lisas ta.

Virtsulased on 9klassilise kooli eest võidelnud läinud aasta algusest, kui Lääneranna vald alustas koolireformi. Algul koguti allkirju põhikooliastme sulgemise vastu. Kui Lääneranna volikogu otsustas 24. märtsil 2023 karpida Virtsu kooli juba sügisest neljaklassiliseks, pöördusid lapsevanemad kohtusse. Mullu oktoobris jättis Tallinna halduskohus rahuldamata lapsevanemate kaebuse Virtsu kooli 5.–9. klassi sulgemise osas ja andis õiguse Lääneranna vallale.

ANDRA KIRNA

Vabandus

Avaldasime 14. novembri lehes halvustavaid hinnanguid ja valeväiteid seoses Koluvere lossiga ja selle omanikega, mille eest vandame. Muist nendest valeväidetest pärinesid külaelanikelt.

Selgitame, et väited kallasrajal kalapüüdmise keelamisest on valeid, kuna vallikraav on ehitist ja ehitistel seaduse järgi kallasrada ei ole. Kirjutasime, justkui peaksid teed ja rajad päikesetõusust-loomajuni olema avalikkuse kasutamiseks, kuid konkreetse lossi puhul peab siiski tutvumist lubama üksnes omanikuga kokku lepitud ajal ja omanik võib selle eest võtta ka tasu. Artiklis märgitud trahvid määras politsei inimestele, kes üle aia hoovi ronisid ja seal lagastasid.

Sõnad „lossihärrad” ja „lossirahvas” on terminid, mida kasutasid Koluvere küla elanikud, need ei ole ajakirjaniku välja mõeldud terminid ega ole kirja pandud lossi renoveerijate ja omanike halvustamiseks, sildistamiseks või solvamiseks. LÄÄNE ELU

Lääneranna vald otsib Lihula mõisa viinaaida pidajat

Lääneranna vallavalitsus tahab Lihula mõisa viinaaida anda üürile ettevõtjale või MTÜ-le, kes looks sinna kogukonna käsitöökoha ja muinsuskaitse teabekeskuse. Sobiva haldaja leidmiseks on vald välja kuulutanud eelläbirääkimistega pakkumise.

Vallavalitsuse majandusosakonna juhataja Urmas Osila ütles Lääne Elule, et huvilisi on tema poole juba pöördunud. „Üürniku leidmise koha pealt ma eriliselt lootusrikas ei ole. Tingimusi on selleks liiga palju,” sõnas Osila.

Nii näiteks on viinaaida rendile võtjal kohustus luua juuni algusest augusti lõpuni vähemalt kolm täistööajaga töökohta ning hoida ait külastajatele avatud maist septembri lõpuni vähemalt neljal ja ülejäänud ajal vähemalt ühel päeval nädalas. Haldaja peab tegema vähemalt kümme avalikku töötuba aastas.

Vald ootab, et aidas tegutseks sepi-, keraamika- ja puutöökohta ning käsitöölised. Sepp ja tislar

Lihula mõisa viinaait.

URMAS LAURI

peavad tutvustama traditsioonilisi käsitöövõtteid ja nende kasutamist muinsuskaitseobjektidel. Niisamuti on oodatud, et viinaaidas käiksid huvilisi nõustamas muinsuskaitse spetsialistid.

Viinaaida soovib vald avalikkusele avada kõige hiljem aprilli

lõpus. Soovist viinaaidas tegutsema hakata tuleb aga teada anda juba 13. jaanuariks ja esitada oma tegevuskava.

Võimaliku haldaja valimisel on peale tegevuskava oluline ka see, kui palju kandidaadid on nõus viinaaida eest üüri maksma. Omalt

poolt lubab vald toetada vajaliku sisustuse soetamisega.

Et viinaaidas leiab kodu ka Lihula rahvakunstiselts, peab üürnik lubama seltsil aidas tegutseda ainult oveste kulude, eelkõige elektritasu eest.

Lõuna-Läänemaal tegutsev sepp Raul Oberschneider, kes oli omal ajal viinaaida projekti koostamise juures, ütles, et on konkursi tingimustega sotsiaalmeedia kaudu põgusalt tutvunud. „Muidugi oleks mul hea meel, kui see ilus maja tööle hakkaks,” ütles ta Lääne Elule. Konkursil osalemise osas oli ta aga mõnevõrra kahtlev. „Eeltöö selle jaoks on väga suur ja kõik tahaks väga hoolega läbi mõtlemist. Niisugust asja ja sedaviisi, kui kuulutuses kirjas, saaks väga hästi teha näiteks Tallinnas, kus on professionaale ja huvilisi on palju. Aga Lihulas? Mõeldes nõutud kolme töökohta peale – inimeste palk, lisaks maja kulud ja üür: kui proovida seda

käima lükata projektirahadega, siis nende saamiseks kulub ka aega,” põhjendas Oberschneider oma kõhklust.

Kolm aastat tagasi said Lihula muuseum ja Lääneranna vald Norra fondist 500 000 eurot toetust, et korda teha Lihula mõisa viinaait. Norra jagas raha keskaegsete linnastidamete korda tegemiseks. Eestist oli toetuse saajaid veelgi, ka Evald Okase muuseum Haapsalus.

Aida renoveerimine pidi algusest maksma minema 635 000 eurot ja Lääneranna vald lisama toetusele omaosalusena 135 000 eurot. Aja jooksul paisus viinaaida remondieelarve 1,3 miljonini ja valla omaosalus kasvas 400 000 euroni. Norra fondist tuli veel 167 000 eurone lisatoetus ja MATA projektist (maakonna arengustrateegia elluviimise toetusmeede) 255 000 eurot. Kokku sai vald aida korda tegemiseks toetusi 900 000 eurot.

ANDRA KIRNA

Lääne Elu

35. sünnipäeva-aasta puhul vaatame tagasi, mis teemad on päevakorral olnud 5, 10, 15, 20, 25, 30 ja 35 aastat tagasi.

„Uus volikogu lõunasöögil ei käinud”, 28. detsember 1989

On 20. detsember. Mõni minut puudub üheteistkümnest. Enamik Haapsalu rajooni rahvasaadikute nõukogu saadikuid on leidnud oma nimelise koha parteimaja saali vasaku tiiva esimestes ridades. Seltskond on heatujuline, soliidset ootusärevust varjav.

Viimasel hetkel tuleb Voldemar Pinn ja eksib saali paremale poolele, kuhu on end sättinud „aparatsikud”. Rõmus elevus. Toomas Vilosius kommenteerib: „Pinn tahab paremäärnuslaseks!”

„Riik teeb Haapsallu olulise investeeringu”, 29. detsember 1994

Haapsalu neuroloogiahaiglale on 1995. aasta riigieelarves kavandatud 7 miljonit krooni. Sanatooriumi ravikorpuse ümberehitamiseks taastusravikeskuseks on kokku vaja 22 miljonit.

7 miljonit krooni on eraldatud sotsiaalministeeriumile, kes hakkab ümberehitusega tegelema, ütles Haapsalu linnaape Urmas Sukles. „Sanatooriumihooned kuuluvad linnale ning linn võib ministeeriumile nõu anda, kui vähempakkumine välja kuulutatakse.” Urmas Suklese arvates võib 7 miljoni eest valmida projekt, hoone seest tühjaks teha ning ukсед-aknad ette panna.

„Haapsalus sündis kolm jõululast”, 28. detsember 1999

Läänemaa haigla sünnitusosakonnas polnud pühadeaegset vaikelu, sest ilmale tuli kolm uut kodanikku: kaks tüdrukut ja üks poiss. „Kolm titte, see on ikka väga hästi,” hindas vanemammaemand Õie Bukotkina. Aastavahetust nimetas Õie Bukotkina Haapsalu sünnitusosakonnas tormiliseks. Sel ajal on sünnitama tulemas üheksa naist, lisa võib tulla jaanuari algusesse planeeritud sünnitajatest.

„Haapsalu piiskopilinnus sai viis miljonit krooni euronähta”, 28. detsember 2004

Haapsalu linnavalitsus sai piiskopilinnuse tornide ja müüride korrastamiseks ning haljastuse rajamiseks ligi viis miljonit krooni euronähta, ise tuleb lisada ligi miljon. „300 000 eurot küsisime ja nii palju ka saime,” ütles linnavalitsuse kultuuriametnik Triin Toompuu. Raha jaotub võrdsest kersti Lootuse linnuseõue haljastusprojekti ja Peavärvast tornist Aiatornini (laululava taga) kulgeva müüri korrastamise vahel.

„Solvunud Kullamaa lahkub Läänemaa omavalitsusliidust”, 29. detsember 2009

Kullamaast saab esimene vald, kes astub välja Läänemaa omavalitsusliidust. Pressiteates põhjendab volikogu väljastumist koostöötahte puudumisega omavalitsusliidust. Konkreetsemalt vaevab kullamaalaste hinge ilmajäämine kokkulepitud investeeringutoetusest Kullamaa noortekeskuse tarbeks. Selles, et on Kullamaa kord projektiraha saada, olid vallavanemad omavalitsusliidust varem kokku leppinud. Ometi esitas Ridala vallavalitsus oma lasteaiaprojekti, mis osutus paremaks, ja napsas Kullamaa eest raha ära.

„Pooled Fra Mare külalised on Venemaalt”, 30. detsember 2014

Kui Tallinna hotellid on kurnud, et tänavu ei ole neil aastavahetusel Vene turistide kuigi palju, siis Fra Mare müügiassistendi Piret Piiperi sõnul on neil turistide tavapärast. Aastavahetusel on Fra Mares peamiselt Eesti elanikud, nende seas on ka mõni laud siinsete venelaste tellitud, ütles Piiper. Venemaalt tulevad turistid 2. jaanuaril. Piiperi sõnul on neil selleks ajaks spaahotellis broneeritud kohti 166 inimesele, neist pooled on vene rahvusest ja pooled teistest välisriikidest.

„Haapsalu juubelitamm kolib uude kohta”, 28. detsember 2019

Möödunud reedel võttis Haapsalu volikogu ühehäälselt vastu otsuse, et Haapsalu neuroloogilise rehabilitatsioonikeskuse (HNRK) juurdeehitise võib ehitada nii, et see ulatub ehituskeeluvööndisse.

Kogu selle asja käigus tuleb ümber istutada haigla siseõuel kasvav Haapsalu linna juubelitamm. Puu istutati sinna 16. juunil 1979, juurte alla pandi silinder dokumentide ja muu traditsioonilise kraamiga. Haapsalu aselinnapea Helen Rammu rääkis, et linnavalitsus tellis arborist Sulev Järvelt hinnangu, kas, kuidas ja milliste tagajärgedega tamme teisaldamine võimalik on. „Tamm on juba päris suur – tüve läbimõõt 25 cm. Mõtlesime, et see võiks sama krundi peale jääda, aga natuke rohkem mere poole,” selgitas Rammu.

• JÄÄB PENSIONILE

Loit Lepalaan astub kõrvale

Loit Lepalaan paneb kultuurijuhi ameti maha, kuid Kullamaa muusikaseltsi veab edasi.

URMAS LAURI

Pikka aega Kullamaa kultuurielu juhtinud Loit Lepalaan lahkub 1. jaanuaril kultuurimaja direktori kohalt.

AIVO PALJASMAA
info@le.ee

„Olen kakskümmend aastat seda vankrit vedanud, on aeg kellelgi teisel seda asja jätkata,” ütles 73aastane kultuurijuht pealtnäha kerge südamega. „Eks iga asi saab kunagi otsa.”

Asendamatu inimesi polevat olemas ja laias laastus vastab see ka tõele. Paraku ei kulge argielus kõik siiski nii lihtsalt. Eriti maa-kohtades, kus Lepalaane-suguseid sügava kultuurihuvi ja -võimega inimesi otsi või tikutulega taga. „Ega ma ju pildilt täitsa ära kao. Kullamaa muusikaseltsi esimees olen edasi ja ajan ka kihelkonnamuuseumi asja, et see ikka avatud saaks,” ütles Lepalaan.

Muuseumi all mõtleb Lepalaan ajaloolise kirikumõisa vana pastoraadihoonet, mis praegu restaureerimist ootab. Hoone on küll hoolitsetud, kuid huviliste avamiseks tuleb see üle vuntsida.

Sisuliselt pole Lepalaan kunagi mõjunud tüüpilise kulturnikuna, kelle õhutusel rahvama-

jas lauldakse ja tantsitakse äraleierdatud viisil kuni eesriide langemiseni.

Juba väikesest peale on Lepalaan huvi tundnud oma sünnikoha ajaloo vastu. Kullamaa on muidugi ka väga rikka kultuurilooga kant ja ta on püüdnud seda igati väärtustada. „Kullamaa muusikaselts oli näiteks esimene eestikeelne selts Läänemaal,” tundis vestluskaaslane taas võimalust sünnikoha rikkusest rääkida. „See oli 1884. aastal, kui kohalike ärksate meeste innustusel selts loodi. Nõukogude ajal vajas ta küll varjusurma, kuid nüüd õnnestus mul asi jälle lõkkele puhuda.”

Lepalaan võiks Kullamaa ajaloo hommikuni rääkida, ilma et peaks mõnda fakti raamatust üle vaatama. Vastava kõrgkoolieksami annaks ta ära hindele viis pluss. „Sa vist ei jõua enam kuulata,” muutus Lepalaan ühtäkki kohmetuks. „Eks teinekord räägin edasi.”

Võib selgelt ette kujutada vestluskaaslase visadust, kui ta kümnete tundide kaupa arhiivides tuh-

nis, tolm ninas ja küür seljas, et Kullamaa ajaloo mõnda huvitava fakti leida. Uurimistöe tagajärjel on kalmistu veerde nüüd kerkinud 14 graniitkivist mälestussammast, mis pühendatud sealmail tegutsenud isikutele.

Lepalaane kodukoha ajalukku sukelduvad ettevõtmisi võiks veel pikalt jätkata. Mees on ikka ehtne maa sool, nagu ennemalt oli kombeks öelda. Läänemaast kaugemal teatakse teda aga eeskätt muusikuna, täpsemalt trompetimängija ja dirigendina.

Pärast Tallinna ja Leningradi kõrgemaid muusikakooli tegutses ta ERSO trompetirühma kontsertmeistrina. Elutee viis Lepalaane Pärnusse, kus ta dirigendina asutas linnaorkestri. Edasi leidis rahutu hing end dirigeerimas Tartu puhkpilliorkestri ees. Samas asutas ta Junior Bigbandi, mis tegutses siiani. Läänelased mäletavad kindlasti selle sajandi alguse kuursaali suvesid, kui Lepalaan kutsus kokku muusikutest sõbrad eelkõige Tallinnast, et Haapsalu suve rikastada

kontserdisarjaga „Promenaadi sümfoonia”. Kõrvuti muusikajuhi ja trompetistina on ta agarasti tegutsenud ka õppejõuna Pärnus, Ülenurmes ja Haapsalus.

„Lepalaaned on suur suguvõsa ja väga mitmed meist on muusikud,” rääkis ta ise rahuloleval noodil hääles. „Minu esimene auhind tuligi muusikuna. Õppisin siis Silla põhikoolis ja pääsesin oma trompetiga Tallinnasse üle-eestilisele koolinoorte ülevaatusse. Sain laureaadiks, mis oli ikka uhke värk ühele maapoisile.”

Lepalaane auhinnakapist leiab veel Eesti muinsuskaitse seltsi teenetemedali (2005), Läänemaa kultuuripärlil auhinna (2006) ja Valgetähe V klassi teenetemärgi (2012).

Õnneks ei kobi niisugune väär mees nüüd päevapealt ahju taha. Võib arvata ja ta ise ka on seda meelt, et vähemalt Kullamaal juhtuval hoiab ta endiselt silma peal ja vajaduse korral on ikka nõu ja jõuga abiks ka. Ilus asi saab seega jätkuda. Kullamaa kultuurilugu ja Loit Lepalaan tunduvad ju lahutamatud.

Grete Veske edukas hooaeg Hollandis

Teist aastat Hollandis treeniva Grete Veske võistlushooaeg lõppes Belgias Azelhofi ratsakeskuses. Nagu sel aastal tavaks, oli Grete kohal kõigi oma nelja hobusega. Pika ja põneva hooaja saagiks kujunes üheksa pjedestaalikohta, neli neist esimesed.

Märkimist väärib kindlasti Põhjamaade juunioride meistri-võistlustel Eesti koondise koosseisus saavutatud pronksmedal ja individuaalne viies koht. Samuti Belgia ja Hollandi tippkeskustes peetud kaheandalane juunioride mõõduvõtt, kus Grete võitis peaaühinna.

Enamasti tuleb 17aastasel juunioril võistelda koos täiskasvanute ehk seenioridega, kuid on ka võistlusi juunioridele, noortele ja U25 vanusegrupile.

Grete juunioridega võistlemise aastad said läbi, ees on kolm aas-

145 cm kõrgune parkuur hobusel Porsche.

ERAKOGU

tat noorteklassis. Kui Eesti meistrivõistlused noortele toimuvad takistustel kõrgusega 135, seenioridele 145 cm, siis Euroopas on noorte kõrguseks juba 150 cm.

Teist aastat järjest lõpetab Grete Eesti juunioride edetabeli ülekaaluka liidrina. Lõppevasse aastasse jäävad ka esimesed punktid maailma seenioride ja U25 edetabelites.

Tublid on olnud ka hobused. Jabiola on Eesti edetabelise kogunud 5., Basic 6. ja Porsche 18. koha jagu punkte. Lisaks neljale võistlushobusele täienes Grete tall kevadel kahe varsa võrra. Happy Go Luckyst ja Cinderelast kuuleme loodetavasti nelja aasta pärast.

Uus hooaeg jätkub Hollandis. Vähemalt korra on plaanis käia ka Eestis võistlemas.

ARNE VESKE

● TEISTMOODI AASTAVAHETUS

Vana-aastaõhtu metsavendade punkris

Jõuluõhtute ja vana aasta ärasaatmise üksikasjadest metsavendade juures pole just palju teada. Mihkli kandis tegutsenud Ants Kaljuranna (Hirmus Antsu) punkris vana aasta ärasaatmisest on aga säilinud üks värvikas mälestus.

MATI MANDEL
ajaloolane

Sellest kirjutas siinse artikli autorile Hilka Kiisk 2008. aastal. Nende Kiisamaa küla Panga talu lähedale ehitasiid punkti metsavendad Ants Kaljurand ja Ülo Kaal. Ülo Kaal oli luuletaja Aira Kaalu noorim vend. Õe ja venna ning Kaalude pere keerulisest saatusest ilmus äsja Tarmo Pikneri sulest põnev raamat „Tõde ja vale. Vend ja õde”. – M. M.]

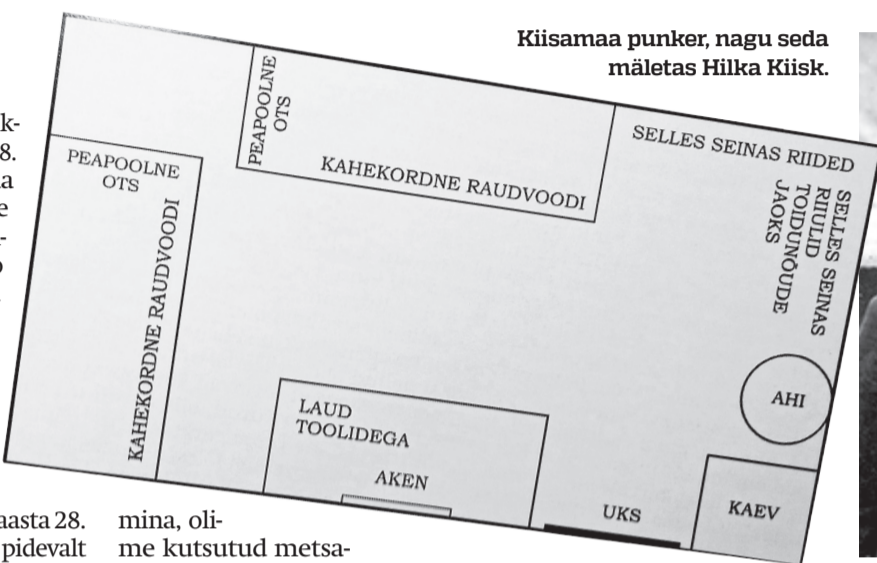
Punker valmis 1945. aasta 28. oktoobril. Seal hakkasid pidevalt elama Ants ja Ülo ning August Puusild Jõõprest, harvemini endine vallavanem Mihkel Soodla Õepa külalt.

Meestel tekkis väga hea läbisaamine Panga talu rahvaga. Panga oli postitalu, kuhu toodi terve küla post. Ülo oli tihe kirjavahetus Saaremaal elanud pruudi Alliga, kirjad tulid taluperenaise, Hilka ema nimele. Nii sai Ülo need ka kätte. Ülo pidas sifreeritud päevikut ja koostas landlehti. Ta oli salga ideoloog.

Koos Antsuga vabastati vallamaja arestikambri Antsu pruut Vilma, hiljem veel kolm külameest, ehkki teisel korral olid relvastatud valve. Vastu 1. mail 1946 heisati vallamajale sinimustvalge lipp. Kuuldused neist tegudest levisid rahvas hulgaks kulutulena.

Kuid metsavendad meelitati 10. mail 1946 lõksu. Läks tulistamiseks. Antsul õnnestus põgeneda, kuid Ülo sai pähe haavata, langes NKVD kätte ja suri. Ants Kaljurannale oli Ülo Kaalu hukkamine ränk löök. Ta varjas end nüüd mitmel pool. Päriselt ei jätnud ta maha aga ka Kiisamaa punkrit.

Jutustab Hilka Kiisk: „Väga selgesti on mul meeles vana-aastaõhtu 1947. Meie pere, s.t isa, ema ja

Kiisamaa punker, nagu seda mäletas Hilka Kiisk.

mina, olime kutsutud metsavendade poole külla aastavahetuseks. Mäletan, et oli väga ilus talveõhtu, mitte väga külm ja kuu paistis. Läksime hanereas, isa-ema ees, toidupakid mõlema käe otsas, minul aga kohvriga minu väike „Tosca”, sest üheks tingimuseks oli, et pill tuleb kaasa võtta.”

Saksa sõjaväkke võetud vend oli selle lõõtspili Hilka toonud 1943. aasta suvel Poolast, kus ta oli väljaõppel.

Hilka nägi nüüd ka punkrit, mida ta põhjalikult kirjeldas: „Punker ei olnud üleni maa all, vaid väikese akna alumise ääreni, kuna ülemineäär ulatus laeni. Igatahes maa-alune osa oli küll sügavam ja kõrgem kui maa pealne. Punker oli ristkülikukujuline. Kõrgust oli piisavalt, nii et pikad mehed ei pidanud küürus liikuma. Uksest sisse sai väikese redeli kaudu. Uksest vasemal akna all oli laud toolidega, otsaseinas kahekordne nari. Ukse vastasseinas vasemal nurga pool oli teine kahekordne nari. Naride kõrval paremal olid naelad või riidenagid riiete jaoks. Võibolla seinal rippusid ka automaadid, seda ma ei mäleta.

Uksest paremal oli ümmargune punkriahi, millel sai teha ka süüa. Ema asuski varsti toitu

soojendama. Ja ahju kõrval oli mitu riulit toitude ning toidunõudega. Riiete alla nurka olid laotud küttepuid. Ja paremal, kohe ukse all nurgas oli laudkaanega kaev. Punkri seinad ja lagi olid palkidest, põrand laudadest. Täpselt ei mäleta, aga lauanurgal oleks nagu olnud pisitilluke kuuseke mõne küünla ja ehtega.

Mehed olid kõik neljakesi kohal: Kaljurand Ants, Soodla Mihkel, Puusild August ja Vaan Heino. Peale meie olid külas veel Kõks Ants oma paarimehe Reinuga.

Mida ma ei oska öelda, kuidas mehed oma kehapihtuse eest hoolt kandsid, sest meie kandi taludes eriti saanu polnud. Suvel oli lihtsam, igas veekogus sai end pesta, aga just talvel? Aga ometi ei mäleta, kasvõi tol vana-aastaõhtulgi, kui meid oli hulk koos väikeses ruumis, et oleks tunda olnud kõige vähematki higilõhna.

Algul mängisin mina mõned lood pilli, kuid peamiselt mängis isa. Sel õhtul sai mängitud ja kogu seltskonna poolt kaasa lauldud kõik isamaalised laulud, sõdurilaulud ja rohkesti ka sel ajal käibel olnud laule.

Eks vahepeal aeti ka juttu ja söödi. Ringi liikus ka minu mee-

Ants Kaljurand. ERAKOGU

lest väike pudel viina, nii et keegi sellest purupurju ei jäänud, võib-olla vaid ainult pisut-pisut lõbusam tuju. Mäletan, kui kell sai 12, tõusis August ja tahtis head uut aastat soovida, kuid Ants Kaljurand ütles: „Meie venelaste ja Moskva aega ei tunnista, meil algab uus aasta tunni aja pärast.”

Ja kui siis meie uus aasta algas, tugevad käepigistused, kaisutused ja parimad soovid uueks aastaks.

Olin küll juba 17aastane, kuid mind polnud veel ükski mees nii soojalt, südamliselt ja tugevasti kallistanud kui need mehed. Pärast aga laulsime kõik koos Eesti hümmi ja see oli siis minu meelest selline ülev, pühalik ja meeliharav moment, mis ei ole mu meelest siiani ununenud ega tuhmunud.

Ei mäleta, mis võis olla kell, kui hakkasime koju tulema. Igatahes tulid mehed meid saatma kuni metsaservani. Kõigiga sai kätt-pidi hüvasti jäetud. Viimane oli Ants Kaljurand. Kõigepealt tõstis ta käe sõdurlikult kõrva äärde, siis aga võttis mu käe ja suudles seda, nagu võis lugeda vanasti rüütliromaanidest. See metsavenna käesuudlus oli minu jaoks esimene ja lausa äärmuslik kogemus.”

Katarine Rosalie epistlid

148. osa

AIDI VALLIK
kolumnist

Epistel uuest aastast ja vabaduse teest

Mu armas rahvas, vana aasta on peagi lõppemas ja meid ootab ees uus, 2025. aasta, täis tundmatuid ohte, alatuid valesid ja võimümänge, riigijuhtide reetlikkust, kuid ka Vabaduse ja Valguse seemneid, mis rahva rinnas võrseid ajades lõpuks õitsele puhkevad ja viljuvad imekauniks tulevikuks ilma Roimavalitsuse orjaikketa.

Minu kohus on nagu ikka teile Universumi poolt teadust anda, millistele kosmilistele mõjutustele allub uuel aastal meie vaene vaevatud Eestimaa ja igatüki meist; mida me peame hoolega silmas pidama, kui sammume iseseisva oma peaga mõtlemise teed, ja millega saame lunastada uuel aastal oma karmat, mille oleme oma turjale korjanud Roimaerakonna liigse usaldamise, naiivsuse ja valede valikutega. Kui eelmisel aastal andsin teile edasi Energiaspiraaliga kinni püütud visioonid ja Universumi signaalid meie eesti rahvale, siis seekord tuginevan oma vaatlustes ja prognoosides sodiaagiringile ja kosmilistele liikumistele. Nimelt on 2025. aastal kosmoses toimumas niivõrd väekad ja võimsad positsioonimuutused, et kahtlemata avaldavad need kõige suuremat mõju meil siin maa peal toimuvale.

Kõigepealt jäta endale meelde, mu armas rahvas, et 2025. aasta kirjutatakse ajalukku aastana, mil rahvas võtab oma võimu tagasi Roimaerakonna käest! Sellest saab aasta, mil heidame seljast orjarüü ja tõuseme Toompea nõlvadele õiglaste kättemaksuinglitenä, pühkides kõik oma teelt. See juhtub sellepärast, et Suur Transformeerija, kääbusplaneet Pluuto on just praegu sisenevad Veevalaja sodiaagimärki, mis tähistab rahvast ja rahvaste vabaduspüüdust, revolutsioone, ühiskondade ümberkujundamist ja võimurite kõrvaletoukamist. See tähistab suure vabaduseaja algust planeedil Maa, kus me lõpuks ometi murrame ühiskonna ahelad ja saame ometi kord taas mängelda otsekui süüta lapsed heinapõllus, ilma et meid ohjeldaks suur korporatsioonide ja nende poolt ära ostetud valitsuste karvased käed.

Eestimaa jaoks konkreetselt tähendab see, et lõpuks ometi me murrame Roimaerakonna käsuliinid ja võimuahelad ning lõpuks ometi saame jälle vabadel ja ausatel valimistel valida end juhtima just need, keda me tegelikult tahame ja keda ka Eestimaa kõige rohkem vajab: meie mehed EKREst koos neile ustavate Valgustöötajatega, kes vankumatult täidavad oma kosmilist missiooni juhtida eesti rahvas lõpuks oma iseolemise ja omariikluse tippu. Selliseid päevi, nagu siis on tulemas, ei ole meie rahvas veel varem näinud, nii et küllap jälgime kõik saabuvaid sündmusi aukartuse ja imetlusega. Pluuto Veevalajas muudab kõik ja rahva tahe saab ülimalaks!

Ning see pole veel kõik. 2025. aastal alustavad oma sodiaagiringi otsast peale veel kaks aeglast ja kaugeget, kuid väga väekat planeeti: Saturn ja Neptuun. Nad mõlemad jõuavad uuel aastal Jäära tähtkujusse, mida loetakse terve uue ajastu alguseks. Jäära tähtkujus juht-planeet Marss on tuline, sõjakas uute alguste ja võitluste planeet. Nii et samal ajal, kui Pluuto on asunud Veevalajas rahva tahtel kõiki vanu ja ebaõiglast ühiskondlikke struktuure lammutama, aitab saatuseplaneet ja suur realiseerija Saturn Jäära jõudes kaasa sellele, et üleminek tuleb otsustav, karm ja lõplik. Ülestõus!

Lõpuks ometi näen ma tõelist võimalust, et meie rahvas väsib enda lõpmatust narrimisest ning kukutab Roimaerakonna võimult – kui heaga ei saa, siis vägisi. Aga igal juhul võidukalt!

Samamoodi astub 2025. aastal Jäära tähtkujusse unistuste, visioonide ja sulandumiste väeplaneet Neptuun. Et nad on Saturniga väga lähedastikku, tähendab see, et Saturn annab kindla kuju ja realiseerumise Neptuuni rüpes valminud unistustele ja plaanidele. Kas näete nüüd, mu armas rahvas, kui hästi on Universum selle kõik kavandanud? Ja see kõik ootab meid ees juba uuel aastal ning me näeme neid Universumi väetegusid oma silmadega.

Saatkem siis nüüd üheskoos kerge südamega see vana aasta ära ja kandkem kõik oma südames teadmist, et uuel aastal on oodata meil nii suurt rõõmu ja selliseid imeasju, mida vähesed põlvkonnad on võinud tunnustada. Ma olen sellel teel sinuga, mu armas rahvas, ja meiega on ka Valgustöötajad, Püha Pere ja Universumi Valgus!

KEELETARK

Head söömerdamist!

Vahel peaks lihtsalt söömerdamada. Aasta lõpus on selleks just õige aeg.

Söömerdamada on murdesõna, mida on kasutatud Häädemeestel. Söömerdamada tähendab laisklema, vedelema; ka maas vedelema, laisalt lamama.

Laisklemist väljendavaid sõnu on meie murretes palju ja üks on värvikam kui teine: kömmeldama, luugerdama, penima, rõipõllõma, hiiveldama, logima, raib(e)lema jne. Saareste „Eesti keele mõistelisest sõnaraamatus” on lause „Siis vintsleb ja raibleb ega häbene pikka puhkust pidamast”.

Head söömerdamist!

MONIKA UNDO

Kalamees püüdis Vormsi alt hiigelahvena

Peeter Hütt püütud ahvenaga.
ERAKOGU

Haapsalus sündinud ja kasvanud fotograaf Peeter Hütt tõmbas teisel jõulupühäl Vormsi alt välja 38 cm pikkuse ahvena.

„Professori-tüüpi landiga see ahven seal välja tuli. Ilus ahven ja korralik üllatus. Paar haugi saime ka,” ütles Hütt Lääne Elule. Ilm oli kalastamiseks sobiv:

kaheksa kraadi ja ahven kaalus 640 grammi.

Nii suurt ahvenat pole Hütt kunagi varem kätte saanud. „Ikka tahad suuremat saada, suve kõige suuremat,” ütles Hütt. Teisel jõulupühäl püütud ahven on elu seni suurim.

Hütt lubas kala savipotti pista ja ahju küpsema panna. „Tänase päeva delikatess pärast jõulupühhi,” ütles Hütt reedel.

Tavaliselt on ahvenad 20–25 cm pikkused. Kala suurus oleneb tema vanusest ja elupaigast. Väga soodsates oludes võib ahven kasvada 35–40 cm pikkuseks ja kaaluda kuni poolteist kilo.

KAIE ILVES

MALLE-LIISA RAIGLA

Haapsalu kutsehariduskeskuse köögis valmisid presidendi vastuvõtu suupisted.

MALLE-LIISA RAIGLA

Läänemaa haiglas on suureks abiks Haapsalu õeõppe praktikandid.

Kahe näoga mees: Peeter Nelise süda

Posti tänava lagunemise põhjuse väljaselgitamiseks tehti ekspertiis, mille tulemused pole veel teada.

MALLE-LIISA RAIGLA

Mai keskel püüdsid päästjad Haapsalus mööda Posti tänavat silkavat metskitse.

Vehkleja Nelli Differt saavutas Pariisi olümpial neljanda koha.

MALLE-LIISA RAIGLA

MALLE-LIISA RAIGLA

Haapsalu kohtunajas algas protsess lapsetapnises süüdistatava naise üle.

Väikese viigi kalade päästmiseks puuriti jäässe hapnikuauke.

MALLE-LIISA RAIGLA

MALLE-LIISA RAIGLA

See teater kolis Vaba tänava majast välja.

Haapsalu lavastaja

MALLE-LIISA RAIGLA

kuulub nii vehklemisele kui ka muusikale.

MALLE-LIISA RAIGLA

Kaubamaja Konsumis paikus õppuse käigus ka tulirelv.

Adventiaeg algas Haapsalus jõuluvanade pöördumisega.

MALLE-LIISA RAIGLA

MALLE-LIISA RAIGLA

Tänavune HÖFF algas soolikate läbilõikamisga.

MALLE-LIISA RAIGLA

Õppus Kevadtorm sulges Läänemaal teed.

URMAS LAURI

ERRi korrespondendipunkti säilimise eest seisnud Haapsalu linnapea Urmas Sukles proovis, mis tunne on olla kaamera taga.

MALLE-LIISA RAIGLA

Uuemõisas oli raske avari.

MALLE-LIISA RAIGLA

Haapsalu päästjad kolisid uhiuude komandohoonesse.

URMAS LAURI

Haigla õppus tõi tänavale pommirühma ja evakueeruvad patsiendid.

MALLE-LIISA RAIGLA

MALLE-LIISA RAIGLA

teatristuudiot juhib sel aastal Alissija-Elisabet Jevtjukova.

Sellest sügisest peavad tööõpetuse tundides ka poisid õmblema ja tüdrukud tegema puutööd.

MALLE-LIISA RAIGLA

Valgete Ööde festivali kõrghetk oli Rein Rannapi ja rahvusmeeskori kontsert.

MALLE-LIISA RAIGLA

UUEL AASTAL

AASTA LÕPUS ON MEIL VEIDRAD MÕTTED.
PEAS ON TIIRUTAMAS AASTA KOKKUVÕTTED,
ÜLEVAATED, ANALÜÜSID, PEETUD JUTUD,
NAERDUD NAERUD, KÄIDUD SAMMUD, NUTUD –
KÕIK SEE KRAAM, MIS JÄÄB NÜÜD SELJATAHA
JA KOOS VANA AASTAGA SAAB LÕPUKS MAETUD MAHA.

UUEL AASTAL OLGU UUED TUULED!
OLGU UUED MÕTTED, UUED SÕNAD HUULTEL.
OLGU UUEL AASTAL UUED TEGEMISED,
OLGU UUEL AASTAL UUS KA MINA ISE.
UUEL AASTAL EES ON PUHTAD LEHED
JA MEIST IGAÜKS ON INIMKONNA EHE.

LASTESUDOKU

2				1
	6		3	
		5	3	
		6	4	
	1		4	
6				3

SUDOKU

	4					3
		5				7
	3		2	1	6	9
9				8		3
8			3		5	6
4				7		1
	7		5	4	1	2
		4				3
	8					6

LILL	TARVIS	EHK	EESTI MAADLEJA (EESN+N)	JOONIS	REAALAJAS (INGL)	PIKK ROHI	VALDKOND	NAATRIUM	NANO-	ETTEPANEK	...FREENIA	KUUPÄEV	P NAABER	LÜHIKE KÕNE TERVISE-JOOMISEL	MATERJAL TEAT. NÕU VALMISTA-MISEKS	PRUUN-VETIKAS	LIHATOODE
NAISENIMI			ÕPPE-AASTA														
SIHT-ASUTUS		NAISENIMI ROHTTAIM							EUROOPA KESKPANK NSVL (INGL)				KERGE EINE "KEVADE" TEGELANE				
KÕHKLEV JAATUS				... LAATS HÕIGE				VENMAL ISIKUKOOD				ÜKSKORD (KÕNEK.) ESIMENE ELANIK					
ILMASKI			... PROSA AMBI... (KAKSI-PIDINE)				SUVERÄAN-SUS INIMESE ELUJÄRK										
RAADIUS	... LÕHMUS SOOME...					X RUTHER-FORDIUM				OSADE KAUPA BERKEE-LIUM						JOOD HERPES	
SUURRIIK				EESTI KÜMNE-VÕISTLEJA ... LUNDVER				RUBIDIUM VAHETULT ENNE				IRIDIUM RUMALUKE			SAKSA AADLITITEL PILKLIK KÜPSIS		
MILLI-GRAMM		NOOT ... VETEMAA			ETTE-VÕTLUS-VORM VÄIKE JÕGI			AUTOMARK KLOOSTRI-ELANIK					IHA MILLEGI JÄRELE HÄNDIKÄP				TOAITAIM KOLTUMA KAVAL... LEIUTATU KAKSIK- EKSTRAKT
TÕEKS-PIDAMISED						BARBIE KAASLANE INNUKALT				KREEKA TÄHT KÕIEOTSTE ÜHENDUS							ALALDUS-SEADE ILMA JUUSTETA
OST	NÄITEKS EPUTIS			KÜTTE-KOLLE HÄSTI, OLGU			HOLLANDI MAAKOOD ... KÕRVE			KELLEL PANTOMII-MINÄITLEJA					HOOTI VÄÄRIS-METALL		ATO-ILLUSTRAT-SIOON
OKEI		NOBEELIUM APETIIT			AEGUMA LÕÕPJUTT								VALE KAA-LUTLETUD SAMM MERELIND				UHK
JALA SUUR-TE VERE-SOONTE JA NARVIDE ASUKOHT								ALEVIK IDA-VIRUMAA INGLISE K EESSONA							MOLDOVA RAHA LITIUM		NAISENIMI INDIUM
ENDINE			ÕHTUTA EVA PUNA 1000.				KÄSKLUS KOERALE AAR					... MILLER IMAGI-NAARÜHIK					HIINA HIRV POEG
NUUM-LOOMADE LAUT VÕI FARM							HÜTT							OMAAEGNE RAVI-NÕUANDLA			

Rahvas valib Eesti 12 ...

VIIIMANE VEERG

Maaleht pani linnade jõulupuud rahvahääletusele

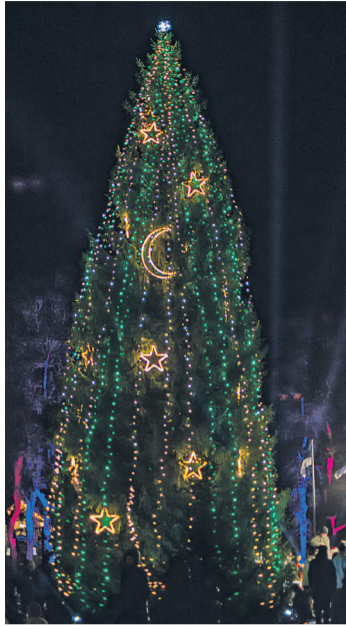
Maaleht annab inimestele võimaluse valida, millises Eesti linnas on kõige ilusam jõulukuusk.

Sel aastal osalevad rahvahääletusel 12 linna jõulupuud. Haapsalu Lossiplatši kuusk konkureerib Kärdla, Kuresaare, Rapla, Paide, Pärnu, Rakvere, Jõgeva, Viljandi, Narva, Valga ja Võru jõulupuuga.

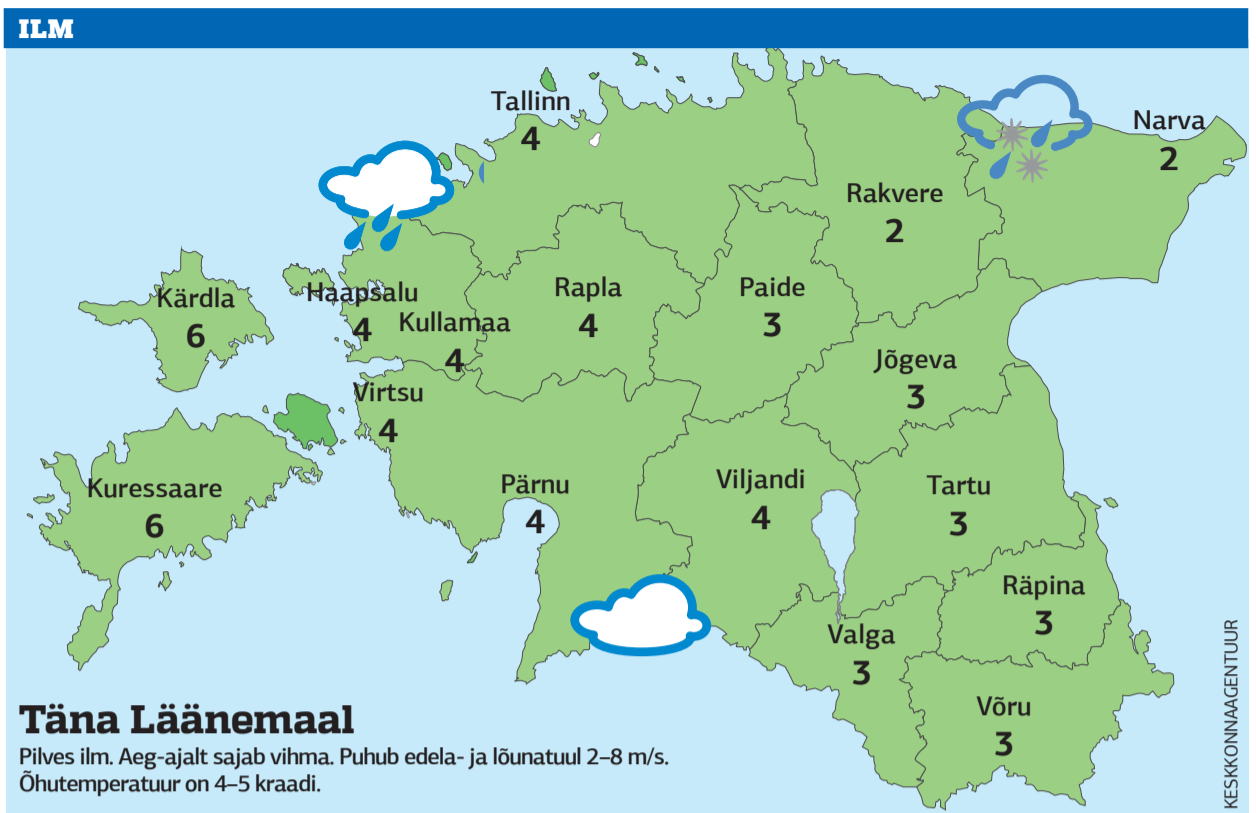
Haapsalu umbes 15meetri jõulupuud on toodud samast Martna lähedal asuvast riigimetsast, kust kahel eelmisel aastal. Tänavune Haapsalu kuusk sai uued kaunistused. 18 suurt ja helendavat jõuluehet tellis Haapsalu veidi üle 3600 euro eest Adamlights ASist.

Maalehe jõulupuude hääletusel saab osaleda 30. detsembri südaööni. Enim poolthoidu pälvinud pühadekuusk hõigatakse välja aasta viimasel päeval.

KAIRE REILJAN

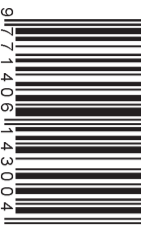
MALLE-LIISA RAIGLA

Täna Läänemaal

Pilves ilm. Aeg-ajalt sajab vihma. Puhub edela- ja lõunatuul 2-8 m/s. Õhutemperatuur on 4-5 kraadi.

Pühapäev	öö päev	Esmaspäev	Teisipäev	Kolmapäev
edela-, läänetuul 4-12 (17) m/s	4°...6°	edela-, loodetuul 7-14 (18) m/s	loodetuul 7-15 (21) m/s	lõuna-, põhjatuul 2-8 m/s

VAATA KA
WWW.LE.EE

ITALIA MUUSIKA FESTIVAL

UMBERTO TOZZI & ORCHESTRA

31. MAI 2025 HAAPSALU PIISKOPILINNUS

ULTIMA Notte zosa

VIIMANE TUUR!

SUSANNA ALEKSANDRA & TITOKS / BEATI MANDOLINI

info itaaliafestival.ee piletid Piletilevi ja Piletitasku

REINPAUL

OSTAME KASVAVAT ja LADUSTATUD VÕSA

Ralume võsast puhtaks kraavid, tee- ja põlluääred, lepikud, haavikud jne.

Info tel 5593 3899, kaido@reinpaul.ee
www.reinpaul.ee

Lääne Elu

paber- ja digilehe hinnakiri

	PABERLEHT	PABER+DIGI	DIGILEHT
1 kuu	13	17	8
3 kuud	38	48	20
6 kuud	73	92	37
12 kuud	133	170	74
E-arve	11	14	7

DIGILEHE PÄEVA-PILET 1,50

473 7111
le@le.ee

HOLM

www.holmbank.ee

Finantsteenuse pakkuja on Holm Bank AS. Tutvu lepingu tingimustega ja pea nõu asjatundjaga. Krediidil kulukuse määr on 29,83% aastas järgmistel näidistingimustel: krediidilimiit 2 000 €, fikseeritud intress 24,00% aastas, tagasimaksete summa 2 503,41 €. Määr on arvestatud eeldusel, et krediidilimiit võetakse koheselt täies mahus kasutusele ja makstakse tagasi igakuise tagasimaksena üheaastase perioodi vältel ning maksete kogusumma on 2503,41 €.

Pane head soovid varakult teele ning avalda tänu oma koostööpartneritele Lääne Elus!

Küsi pakumist aadressil reklaam@le.ee.

Kui soovid jõuda potentsiaalse kliendini, siis tutvusta oma tooteid või teenuseid Lääne Elu veebis sisuturundusartikliga!

Lääne Elu
online.le.ee

Küsi lisa aadressil reklaam@le.ee.

KOOS ON SOODSAM!

Digi- ja paberlehe tellimiseks võta ühendust meili teel le@le.ee või telefonil 473 7111.

Kohalikud uudised seitse päeva nädalas

Hoia end kohaliku eluga kursis, telli Lääne Elu

Kirjuta le@le.ee või helista 473 7222 E-R 8-1630.